

4. ОКУПАНТ. Словник української мови : в 11 т. К. : Наукова думка, 1970–1980. URL: <http://sum.in.ua>.

5. Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями: Постанова Верховної Ради України від 17.03.2015. № 254-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254-19#Text>.

6. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2015 № 1207-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.

7. Женевська декларація про тероризм: Генеральна Асамблея ООН Док. А/42/307, 29 травня 1987 р. URL: <http://www.i-p-o.org/GDT.HTM> (дата звернення: 14.04.2022).

8. Проект Закону про заборону пропаганди російського неонацистського тоталітарного режиму, акту агресії проти України з боку Російської Федерації як держави-терориста, символіки, яка використовується збройними та іншими воєнними формуваннями Російської Федерації у війні проти України зареєстрований 26.03.2022 № 7214 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39284>.

9. Терміну «держава-терорист» немає в міжнародному праві – правник. Часопис «Український тиждень» від 07.04.2022 URL: <https://tyzhden.ua/Politics/254696>.

10. Держава-окупант та наслідки окупації. Міністерство з питань реінтеграції та тимчасово окупованих територій. Державні сайти України. URL: <https://minre.gov.ua/section/derzhava-okupant-ta-naslidky-okupaciyi>.

Борейко Руслана Миколаївна,
здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри
теорії держави та права Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук ***Тихомиров Д. О.***

НОРМИ РЕЛІГІЇ ЯК ОСНОВА ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Релігійні норми, а тобто і сама релігія, формувалися не одне століття. В сучасності, в багатьох країнах норми релігії виступають не лише як за основу правового виховання суспільства, а є

набагато більшим, займаючи особливе місце, що на одному рівні з правовими актами державних органів, і навіть вище.

Релігія є однією із складових форм відображення духовного і морального світу людини, через які вона сприймає дійсність, а також виявляє своє ставлення до бажаної реальності. Тобто релігія допомагає у сприйнятті для людини життєвих принципів, переконань, настанов тощо.

Якщо копати більш глибоко, а саме податися в історію, то відомо, що перші релігійні уявлення в сучасному розумінні склалися ще за часів палеоліту приблизно 40–20 тис. років до н. е., коли жили люди сучасного антропологічного типу (кроманьйонці). За приклад можна взяти таку релігію, як іслам, що виникла в VII ст. та пов'язана з ім'ям пророка Мухаммеда, якого вважають посланцем Всевишнього і як говорить історія, саме Всевишній передав через Мухаммеда священний текст, який вміщено в Коран. Як і в VII ст., так і зараз є країни в яких Коран стоїть вище правового акту та приймаються такі акти відповідно до тексту Корану, що не можуть суперечити йому. У ряді сучасних ісламських країн Коран, а також Сунна (священне передання ісламу) регулюють відносини, які виникають у житті мусульманина. До таких країн можна віднести Саудівську Аравію, Пакистан, Ірак, Іран, Сирію та ін.

Як приклад, така мусульманська країна, як Іран, свої закони засновує на ісламському праві і сам державний апарат тісно переплітається з ісламським духовництвом. Так, в Ірані на рівні з державними органами діє спеціальний орган – Рада вартових конституції, діяльність якого забороняє особам, які не є мусульманами обіймати вищі державні посади, а членам парламенту – розробляти законопроекти, які не відповідають релігійним нормам. Конституція Ірану, а саме стаття 13, закріпила положення, відповідно з яким віряни інших релігій, окрім ісламу, християнства, юдаїзму, не можуть бути представлені в парламенті і не мають практично жодних юридичних прав [1].

Тобто, можна констатувати, що релігійні норми у даній країні зачіпають правові відносини в суспільстві і тим самим, впливають на поведінку людей закладаючи певний зміст у їх правове виховання.

Беручи до прикладу Україну, то вона вважається світською державою, це означає, що не закріплюється на державному рівні жодна обов'язкова релігія, особа взагалі може не сповідувати релігію, а також держава відділяється від церкви.

Так в основному правовому джерелі нашої країни – Конституції України, а саме в статті 35 міститься відповідне положення, що й підтверджує факт світської держави [2].

Хоча оглядаючись назад в історію, до прикладу ХХ ст., то в Україні низка шлюбно-сімейних відносин і деяких інших норм визнаних і встановлених церквою, була складовою правової системи. І після того, як держава відділилася від церкви, такі норми втратили юридичне значення.

Майже у кожному суспільстві, не виключаючи й українське, релігія виступає чинником формування того чи іншого ставлення індивіда до правових інститутів, формування протиправної чи правомірної поведінки. Коли норми закону стають етичними нормами для самої людини, вона вільна діяти у відповідності вже не з чиеюсь, а зі своєю волею, на свій розсуд, а її воля не вступає у конфлікт з настановами «Божого закону».

З огляду на те, що простежується переважання релігійних норм в правовому житті суспільства і їх сприяння у вирішенні багатьох питань, варто приділити увагу детальному вивченню питанню, що стосується самих норм релігії і яким же чином вони слугують основою правового виховання.

Взагалі, релігійні норми – це правила поведінки обов'язкового характеру для вірян різних віросповідань, що встановлені або затверджені церковними органами з метою регламентації певних сфер суспільних відносин відповідно до їх компетенції. Всі релігійні норми мають моральне спрямування, тобто заповіді [3].

Нормативний вплив на відносини віруючих, а саме на певні релігійні дії та саму поведінку визначаються характером засобів та суспільних відносин від чого і залежить застосування відповідних релігійних норм.

Не тільки за допомогою норми права формується правове виховання суспільства, також воно залежить від рівня духовного розвитку, правової культури, що було сформоване в даному суспільстві. Взагалі, сам ступінь впливу релігії пов'язаний з її місцем у суспільстві.

До складу нормативної правової системи входять систематизовані та об'єктивовані у нормативні акти релігійні норми, які регулюють взаємозв'язки між суб'єктами релігійних відносин. Саме завдяки релігійним нормам, що виступають як загальні правила поведінки реалізується потреба суспільства в затвердженні нормативних положень релігійної спільноти,

дотриманні режиму циклічності, сукупності повторюваних релігійних відносин і процесів у межах релігійної організації [4].

Так, в свою чергу, релігійні норми мають усі необхідні ознаки соціальних норм, які слугують зразком правил поведінки людей у тій або іншій ситуації, постають прикладом певних відносин. Передбачаючи конкретні варіанти поведінки в типових життєвих ситуаціях, релігійні норми впливають на свободу й свідомість людей, формують їх соціальну поведінку й тим самим регулюють відповідні суспільні відносини, що виявляються насамперед у діях або бездіяльності їх учасників.

Разом із правовою свідомістю, правовою культурою та праворозумінням релігійна свідомість визнається структурним елементом ідеологічної складової правової системи. Релігійні норми, як і правові можна розглядати як складові елементів правової системи. Поруч із системою джерел права релігійні норми, як і правові мають між собою тісний зв'язок, а саме: вони виступають своєрідним підґрунтям права формуючи його зовнішній зміст, а також виступають фактором розвитку права.

Право і релігія є найважливішими регуляторами суспільних відносин. З юридичного погляду, право наділене пріоритетом при соціальному регулюванні, оскільки завдяки своїй імперативності, формальній визначеності і державній захищеності воно здатне оптимально забезпечити нормальне функціонування суспільства. У той же час ефективність правового регулювання багато в чому залежить від узгодженої взаємодії з іншими, не юридичними регулятивними системами, в тому числі із релігією, яка містить численні оцінки належної й забороненої з позиції закону поведінки, тим самим, перетинаючись зі сферою правового регулювання [5].

Деяка частина релігійних норм має своїм об'єктом такі самі суспільні відносини, що й право, які належать не тільки до внутрішньо-церковної сфери (наприклад, відносини, що виникають при створенні релігійних об'єднань між віруючими регулюються виконавчими органами держави), а й до різних сфер суспільного життя, оскільки деякі релігійні організації намагаються у своїй діяльності вийти за межі задоволення релігійних потреб громадян.

Відомо, що релігійні норми й релігійна правосвідомість формуються в об'єктивних умовах і взаємодіють між собою. Так вони впливають на правосвідомість, складають уявлення членів суспільства про їх права та обов'язки, слугують орієнтиром у виборі належної поведінки, чим слугуватиме у здійсненні

правопорядку, і навпаки, правосвідомість впливає на релігійні норми, визначає практику їх застосування в інтересах віруючих, релігійних громад щодо реалізації такими суб'єктами своїх релігійних інтересів, обумовлюючи характер нормотворчої діяльності, правореалізації, механізм правового регулювання тощо.

Завдяки релігійним нормам стає можливим формування певної релігійно-нормативної ідеології, що в подальшому й утворює відповідний культурний та свідомий тип людини. Зараз прослідковуються випадки, коли через сам зміст релігійних норм, знаходять своє обґрунтування правові норми, які відсилаються до приписів священних джерел у нормах сучасного світського та релігійного права.

В кінці хотілось би навести вислів французького імператора Наполеона Бонапарта, який влучно характеризує релігію та її значення в країні: «Спільнота без релігії – це корабель без керма. Без релігії немає ладу. Тільки релігія дає сильну і тривалу підтримку державі. Дайте мені одного доброго священика, і тоді мені не потрібно сотні поліцаїв».

Таким чином, можна стверджувати, що норми релігії, які панують у державі виступають своєрідним підґрунтям права, а також постають специфічним інструментом на шляху духовного розвитку суспільства, тим самим, слугуючи основою для його правового виховання.

Список використаних джерел

1. Конституція Ірану від 15 листопада 1979 р. URL: <https://wipolex.wipo.int/ru/text/332330>.

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 21.02.2014 № 5-рп/2014. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

3. Скакун О. Ф Теорія права та держави : підручник. 4-те видання. К. : Алерта, 2016. 528 с.

4. Маніліч О. В. Місце релігійних норм у правовій системі держави: наук. *Права і суспільство*. 2012. № 4. С. 43–47.

5. Пайда Ю. Ю. Роль права та релігії в удосконаленні механізму реалізації прав людини: наук. стаття. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2012. № 1. С. 65–70. URL: <https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/view/6559/7333>.